

RÄTT VÄXT PÅ RÄTT PLATS

av Mikael Propst

Hundraårig lind dansar med modernt koncerthus

– Linden samspelar bra med Uppsala Konsert & Kongress. Den påminner om tiden då den var ett undanskymt gårdsträd i 1800-talskvarteret Gerd. Linden har nu fått en mer central funktion i stadsrummet, säger landskapsarkitekt Roger Elg vid SLU.

Vaksala Torg är Uppsalas mest omdiskuterade plats. En folkomröstning nyligen pekade ut torgets maffiga byggnad som stadens fulaste. Samtidigt som denna koloss tagit plats har kommunen arbetat med att rädda de gröna inslagen i miljön.

– Man ska betrakta befintliga träd som en värdefull tillgång i staden. Stora träd kommer att bli mer sällsynta i staden – den här linden från slutet av 1800-talet är unik. Trädet är en levande, historisk individ, samtidigt som det är ett karaktärsfullt dynamiskt och arkitektoniskt objekt, säger Roger Elg.

Han pekar på de ännu små avenbokarna som står i gles givakt framför den stora linden. De står där för att

hålla ihop de öppna ytorna framför konserthuset.

– Avenbokarna skapar en kontinuitet, en röd tråd som håller ihop det öppna rummets karaktär, fortsätter han men vrider snart huvudet åt öster, mot Väderkvarnsgatan.

Här samsas en imponerande rad av stora lönnar med torgets kullersten och gatans hårda trafik. Att de ännu mår bra och frodas beror på en livräddningsaktion 2000-2002.

– Man grävde ur och blåste bort den sammanpackade jorden och skapade en ny mycket större och sammanhängande jordyta. Tack vare detta kan träden stå många år till.

Så kallade Pelleplattor med grus omger markytan runt träden och tillåter infiltration av vatten. Nu finns det åter näringsämnen i jorden och träden kan dessutom tillgodogöra sig syre och vatten. Roger Elg pekar upp mot trädkronorna och bekräftar att träden

mår bra – de nya skotten högst upp har växt ordentligt.

Om Vaksala Torg är en plats som länge har spelat en tydlig roll i Uppsalas stadsliv så är Industristaden en ny och lite okänd utmanare för dem som vill att allt ska vara som förut. Om man går söderut från Stora Torget, förbi Skatteverket och vidare är man inom en kvart i en industrimiljö som anlades på 1800-talet och som håller på att förvandlas till en av stadens större bostadsområden på många år. Eller som ett av byggföretagen här skriver i sin broschyr: ”moderna, ljusa lägenheter, stora balkonger och grönskande innergårdar”.

Det sista tar Roger Elg fasta på när han besöker gården i Kvarter Öst, ett av de tre kvarter som är färdiga i Industristaden. Tillsammans med blivande Kvarter Syd bildar de en fyrkant kring ett öppet torg.

– Den här gården är intressant. Det är inte mängden

växter utan mångfalden av olika växtgrupper och sättet att använda växter. Här finns växter och träd som snabbt kan växa upp och ta upp skalans i de omgivande husen.

Den uteplats som har anlagts mitt på gården ser dock oskyddad ut i ett slags ingenmansland. Roger Elg kan här tänka sig att man anlägger en spaljé, eller använder sig av flyttbara trädgårdsmöbler.

Detaljer är en annan viktig sak för Roger Elg. Den som går ut från närmaste port möts av häggmispel och snöbär, som omger och markerar entrén. För den som är trött finns en bänk att sitta på i solen. Det är så han vill jobba, med *detaljer* som skapar närhet och personlighet.

– En gård fyller många funktioner, till exempel för lek eller för att bara sitta i solen. Vegetationen ska kunna skärma av, björkarna här ger skugga och skydd.

En gammal, ännu livfull lind hukar inför höga, moderna fasader av metall och glas. Eller bedrar skenet, är det trädet som ger byggnaden dess legitimitet?

Roger Elg är landskapsarkitekt, lärare och doktorand vid institutionen för stad och land, SLU Uppsala.

Plötsligt får han syn på en gran. Är det möjligt att man planterat en sådan här? Eller är det en kvarglömd julgran? Den visar sig vara planterad. I närheten finns också perenner som vintergröna och flocknäva, olika lökväxter, ginnalalönn och ädelsyren. Växterna låter de boende följa årstidernas dynamik.

– Landskapsarkitekten måste känna till växtplatserna, tillgång till vatten och hur ljusförhållandena är, samt växternas uttryck, karaktär och individuella utveckling. Platsens karaktär är också kopplad till skötseln av växterna. En växt som måste klippas i onödan för att den inte passar in kan skadas och det kostar pengar och förstör det estetiska värdet. Bär och frukt kan orsaka halka och smutsa ned. Gräs kan konkurrera ut buskar.

Roger Elg ser helst landskapsarkitekten i en tredelad roll, som projektör, beställare och förvaltare av det gröna i miljön.

Dynamiken är viktig i en utemiljö. Idag när man bygger är det så rent omkring – kan man istället ta vara på befintlig växtlighet ska man göra det!

Att gården idag inte har några stora träd bekräftar det Roger Elg nyss sagt. Förutom nyplanterade björkar finns det gott om små apelträd. De kan bära prydnadsfrukter och bidra med blomning. Just tiden ser han som en viktig faktor för landskapsarkitekten.

– I framtiden måste man kanske ta bort träd för att de har vuxit ur sin funktion. Vi jobbar med tiden, det skiljer oss från andra arkitekter. Vår gestaltningsidé kanske ska variera från år noll till femtio år. Det kan hända saker över tiden. Roger Elg betonar att någon måste följa upp detta. Han ser ett ansvar hos den som byggt husen och utemiljön, men även hos den som senare förvaltar området. Det ska finnas en tydlig målbeskrivning att följa.

